

Open Access Policy ve Spojeném Království

*Dr. Otakar Fojt – Senior Science and Innovation Adviser
British Embassy Prague, Thunovská 14, 118 01 Prague, the Czech Republic
Contact details: otakar.fojt@fco.gov.uk, mobile: +420 608 306 383*

INFORUM 2014: 20. Ročník konference o profesionálních informačních zdrojích
Praha, 27.-28. 5. 2014

Abstract:

This paper summarises the UK approach to open access (OA) policy and describes the development and discussions around the OA policy. The UK debate on open access has grown rapidly since July 2012, when the Finch Report titled [Accessibility, sustainability, excellence: how to expand access to research publications](#) was published. In general, there are many arguments supporting open access approach: It is ethical that all knowledge should be freely available to everybody. There is a growing recognition that research results should be available to all interested readers in the community, when research is publicly funded and salaries of researchers are paid for by all tax-payers. Also, growing costs of journal subscriptions make it difficult even for big university libraries to retain access to all journals now and the current system is not sustainable.

However, there are many unsolved problems including a never ending discussion of Gold versus Green open access. Gold access takes care of the sustainability of journals, but article processing charges would have to be paid together with subscription costs in the interim period and this would increase already high funding burden. Others, who would prefer to reinvent the whole publishing system, have difficulties to prove that quality control would remain high. Latest [publication on open access by the British Academy](#) also points out that in the Humanities only a few disciplines publish more than 40% of their research in journals and in Social Sciences only a few over 70%, the rest is in monographs and Open Access is not envisaged for them in near future.

The UK has a clear open access policy with a preference of Gold OA and a tolerance of Green OA. The policy is summarised in a '[decision tree](#)' produced by the UK Publishers' Association. The Government has been working with UK public research funders (the Research Councils and Funding Councils) and other stakeholders to facilitate the practical implementation of OA policy for a five year transition period commencing April 2013. The UK Research Councils provide funding to over 100 HEIs totalling £17 million in 2013/14 and £20 million in 2014/15, in the form of block grants, to enable payment of APCs in Gold Open Access. Higher Education Funding Council for England (HEFCE) started a stakeholder consultation in summer 2013 on OA policy for Research Excellence Framework (REF) exercises beyond 2014 and the Funding Councils are supportive of the Government and RCUK OA policy.

Úvod

Volný přístup k vědeckým publikacím je v posledních letech častým tématem diskuzí odborné i vědecké komunity. Téměř všichni se shodnou, že je eticky správné, aby přístup k publikovaným novým vědeckým znalostem byl otevřený pro všechny bez rozdílu. Vědci na rozdíl od profesionálních spisovatelů nepíší kvůli zisku z prodeje autorských práv na vydaná díla, ale kvůli sdílení nových znalostí a vědeckých myšlenek své vlastní práce v co nejširším okruhu svých kolegů a zájemců z řad

veřejnosti. Navíc jsou vědci často placeni z veřejných finančních prostředků, tedy daňovými poplatníky, a je pochopitelné, že daňoví poplatníci by měli mít k výsledkům vědecké práce plný přístup. Obecná dostupnost internetu v současnosti umožňuje velmi snadné sdílení vědeckých publikací a také řadu vyhledávacích, porovnávacích a dalších možností práce s textem a daty. Volně přístupné články mají v některých oborech zhruba třikrát větší citovanost než u článků uveřejněných v odborných časopisech, které vyžadují platbu za přístup a také si je dokáže vyhledat a přečíst víc zájemců.

Je ještě nějaký další důvod, proč se stal Open Access důležitým tématem právě teď? Ano, je. Až doposud byli výzkumníci zvyklí, že jejich instituce uhradí vydavatelům poplatky za přístup do databází vědeckých publikací a výzkumníci v pohodlí své kanceláře nebo doma mají možnost vyhledávat, číst, tisknout a dále analyzovat miliony publikací v pdf formátu. Například Česká republika vydává za tuto službu pro své vědce kolem 300 milionů korun ročně a celosvětové odhady nákladů jsou až 10 miliard dolarů. Přitom náklady na přístup k vědeckým publikacím rostou za posledních 40 let mnohem rychleji než inflace a také mnohem rychleji, než rozpočty knihoven. Pro většinu vědeckých institucí je už v dnešní době nemožné dovolit si odebírat všechny vycházející vědecké publikace. V roce 2008 Harvardská univerzita odebírala 98.900 časopisů, Yale 73.900 a nejlépe financovaná knihovna indického vědeckého ústavu si mohla dovolit pořídit přístup jen k 10.600 vědeckým časopisům. Některé knihovny univerzit v subsaharské Africe si nemohou dovolit objednávat žádné publikace a spoléhají se na dary od vydavatelů. Finanční situace trhu s vydáváním vědeckých publikací se stala dlouhodobě neudržitelnou a cílem nových pravidel pro Open Access má být zajištění dlouhodobě udržitelného veřejně přístupného systému vydávání a poskytování vědeckých informací.

Jak snadný je přístup k vědeckým publikacím dnes?

Každý z Vás se asi někdy dostal do situace, kdy na internetu vyhledával vědeckou publikaci a skončil na placené stránce, která po něm požadovala 20 nebo třeba 50 dolarů za přístup. Přitom pro vědce pracující ve vědecké instituci se zaplaceným přístupem je taková publikace volně dostupná a máme zde dvě kategorie občanů, ty se zaplaceným přístupem a ty ostatní. Tak by to rozhodně být nemělo. Jak jste k potřebné publikaci získali přístup Vy? Já se například stal členem knihovny Akademie věd České republiky, a to mi umožnilo přístup k řadě publikací, které by pro mě jinak byly nedostupné. Dalším nepřímým postupem, jak se dostat k vědecké publikaci, je požádat o pomoc přítele pracující v institucích, kde k vědeckým publikacím mají přístup, anebo napsat přímo autorovi práce, že se mi moc líbí abstrakt, ale bohužel nemám přístup k celému textu a byl bych moc vděčný, kdyby mi jej jako kolegovi pro studijní účely mohl poskytnout. Řada autorů je velmi potěšena, že se o jejich práci zajímá kolega z České republiky a kopii své publikace ráda poskytne.

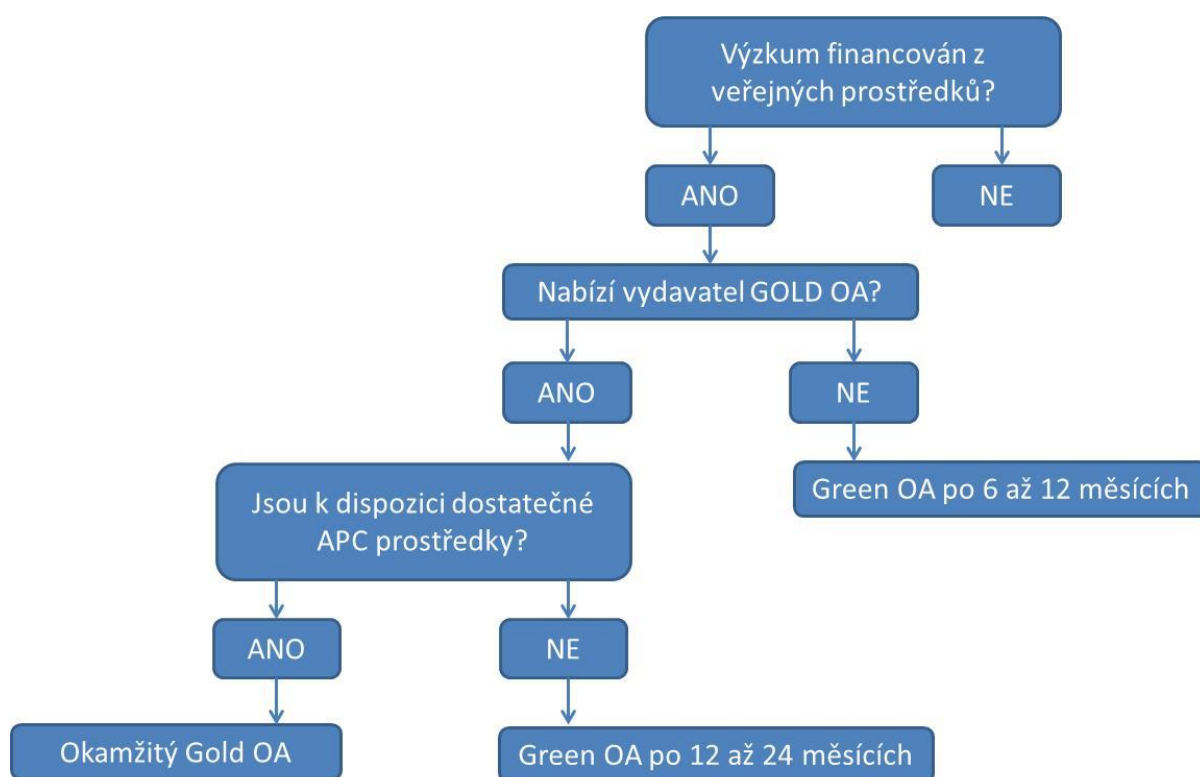
V srpnu 2013 vydala Evropská komise zprávu nazvanou „[Proportion of Open Access Peer-Reviewed Papers at the European and World Levels 2004-2011](#)“. Zprávu vypracovala konzultační firma Science-Metrix a uvádí v ní, že 50% recenzovaných vědeckých publikací vydaných v roce 2011 a více než 40% recenzovaných vědeckých publikací vydaných celosvětově mezi lety 2004 – 2011 jsou nyní volně dostupné na internetu. Eurokomisařka Máire Geoghegan-Quinn zodpovědná za výzkum, inovace a vědu v úvodu publikované zprávy napsala, že zveřejňování výsledků výzkumu bez bariér posílí a zlepší evropskou vědu a zkvalitní evropskou znalostní ekonomiku. Studie zjistila, že nejdostupnější jsou vědecké publikace v oblastech obecné vědy a technologií, biomedicínského výzkumu, biologie, matematiky a statistiky. Nejméně dostupné byly publikace v humanitních oborech a sociálních vědách, aplikované vědě, a inženýrských a technologických disciplínách. Open Access je z poloviny tady a teď!

A jakou cestu zvolili ve Spojeném království?

V prosinci 2011 se britská vláda zavázala k open accessu a pověřila Dame Janet Finchovou vypracováním zprávy o Open Access problematice a nejhodnějším přístupu pro Spojené království.

Zpráva nazvaná [Finch Report](#) byla publikována v červnu 2012. Dame Janet Finchová doporučila britské vládě dát přednost Gold modelu s okamžitým přístupem hned po publikaci, kdy publikační platbu tzv. APC (Article Processing Charge) platí autoři, před Green modelem, kdy je publikace zveřejněna v některém z veřejných internetových úložišť (osobním nebo institucionálním) až po určité době embarga – 6 až 24 měsíců podle oboru.

Britský minister David Willetts souhlasil se závěry zprávy Dame Janet Finchové z června 2012 a [ve své oficiální odpovědi](#) v červenci 2012 přijal všechna její hlavní navrhovaná doporučení. Následně britská Rada Grantových agentur RCUK zavedla podporu Open Access od dubna 2013 a přispívá jednotlivým univerzitám granty na uhrazení Article Processing Charges pro Gold model. V roce 2013/14 poskytla Rada RCUK na uhrazení Gold access 17 milionů liber, na rok 2014/15 má připraveno 20 milionů liber. Další diskuze je vedena ohledně hodnocení výsledků vědy a výzkumu, kdy zodpovědná agentura HEFCE (the Higher Education Funding Council for England) rozhoduje, jestli do svého pravidelného hodnocení vědy pod názvem Research Excellence Framework (REF) umožní po roce 2014 zahrnovat pouze Open access publikace, nebo i ostatní a případně v jakém poměru. Tento konzultační proces stále ještě probíhá.

Pravidla pro Open Access jsou stručně uvedena v rozhodovacím diagramu, který zveřejnila UK Publishers' Association.

Rozhodnutí o tom, kterou z cest Open Access publikování vybrat, je ve Spojeném království pouze na autorovi příspěvku. Pokud je ve výzkumné organizaci dostupný grant pro platby APC, doporučuje se vybrat Gold model a z grantu zaplatit autorský poplatek. Pokud grant dostupný není, a vydavatel nenabízí gold model open access, je možné využít Green model s uveřejněním publikace až po časovém embargu, které je maximálně 6 měsíců pro obory STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) a 12 měsíců pro humanitní a sociální vědy. Pokud vydavatel nabízí gold model, ale autor nemá dost prostředků na zaplacení Article Processing Charges, je možné souhlasit s delším embargem až 12 měsíců pro STEM obory a 24 měsíců pro umění, humanitní a sociální vědy. V biomedicině by mělo embargo být ještě kratší. Rada britských grantových agentur RCUK předpokládá, že instituce budou v roce 2013/14 publikovat minimálně 45% všech svých publikací

v open access formátu (je jedno, jestli gold nebo green) a v roce 2014/15 se navýší počet open access publikací na 53%.

Někteří odborníci s takto navrženým postupem britské vlády nesouhlasili a 3.zářím 2013 byla vydána zpráva britské parlamentní komise [the Business, Innovation and Skills Select Committee in the House of Commons Select](#) vedené poslancem Adrianem Baileym, která opět podrobně prozkoumala předchozí nálezy zprávy Dame Janet Finchové a nesouhlasila s preferencí gold accessu a přednost dávala spíše Green modelu. Po 16 měsících od vydaného Finch Report publikovala jeho autorka spolu se svou pracovní skupinou v říjnu 2013 další zprávu pod názvem [Accessibility, Sustainability, Excellence: How to Expand Access to Research Publications](#) a v lednu 2014 na její shrnutí odpověděl britský ministr David Willetts následujícím [otevřeným dopisem](#), kde podporuje její stanoviska a nadále preferuje gold model. Minister Willetts také inicioval prohlášení ministrů zemí G8 o otevřeném přístupu k výsledkům vědecké práce a k vědeckým datům (viz. Annex v angličtině). 28. listopadu 2013 promluvil ministr Willetts na téma [Open Accessu v Brandeburské akademii](#) v Berlíně. Gold model je podle ministra Willettse lepší v tom, že podporuje osvědčenou kvalitu recenzního řízení při publikování vědeckých prací, kvalitu, kterou dlouhodobě udržují vydavatelé. Gold model jako jediný zajišťuje okamžité uveřejnění vědeckých prací bez jakéhokoli zpoždění, což u Green modelu nelze a jedná se o skryté náklady green modelu. Gold model podporují nyní kromě Britů také Holandsko, Německo a Rakousko.

The Publishers association koncem roku 2013 oznámila, že v pouhém jednom roce 70% všech vydávaných vědeckých časopisů umožňují publikovat v gold open access modelu nebo nabízí Gold open access model jako jednu z možností. Z těchto časopisů jich 82% nabízí možnost CC-BY autorské licence, 96% časopisů má období embarga pro green model kratší než 24 měsíců, a 64% vědeckých časopisů má embargo kratší než 12 měsíců.

Obtíže implementace Open Access policy

Praktická aplikace otevřeného přístupu k vědeckým publikacím má také své obtíže. Jednou z nich je přechodná finanční zátěž národních rozpočtů na vědu a výzkum, která nastupuje v období mezi plným uplatněním gold modelu s platbou article processing charges a úplným odstraněním plateb za přístup do databází vědeckých publikací, a současnou situací, kdy se financuje přístup do databází vědeckých publikací a už i počínající APC autorské platby a investice do datových úložišť. Například Česká republika má plně předplaceny své databáze na 5 let dopředu, a přestože umožní svým vědcům publikovat v gold modelu a platit autorské APC poplatky, vydavatelé přístup do svých databází určitě ex-post nesníží a celkové zvýšené výdaje budou muset být hrazeny ze státního rozpočtu na vědu a výzkum. Tento tzv. double-dipping model, kdy si vydavatelé účtují jak od autorů, tak od čtenářů, prozatím nemá jasné řešení, které by uspokojilo všechny zúčastněné. Navíc ani významné britské univerzity nemají dostatek prostředků ze speciálních grantů, které umožňují autorům platit APC při publikaci jejich děl. Kdo na univerzitě rozhodne, kdo má na tento příspěvek v akademické komunitě větší nárok? A co má dělat ten, na koho se nedostalo?

Další otázkou je výše APC autorských poplatků. Spojené království neintervenuje a otázku výše APC poplatků ponechává na rozhodnutí trhu. Německo naopak nastavilo maximální limit na APC poplatek. Ministr Willetts ve svém projevu uvedl, že předpokládá, že tržní vztahy a konkurence budou postupně snižovat ceny APC a už se tak i děje. Elsevier snížil své APC u některých časopisů z původních 3000U\$ na 1800U\$. Ekonomická analýza problému tržní výše poplatků APC byla zadána firmě Bjork a Solomon a bude k dispozici až koncem roku 2014. Neřešena je otázka, co se stane, když např. čeští vědci budou spoluautory článků s britskými autory, kteří budou muset povinně platit APC a čeští spoluautoři alikvotní podíl financí na APC mít nebudou. Vzhledem k velmi častému mezinárodnímu spouštění publikací je to otázka velmi aktuální. Zatím také není vyřešena otázka, jak při plošném uplatnění a rozšíření Gold OA budou publikovat nezávislí autoři, kteří se nemají jak opřít o institucionální grant.

Green model OA má také svá úskalí. Zatímco za kvalitu zveřejnění publikace v Gold modelu OA zodpovídá vydavatel, dostane za to zaplacen a autor si jistě zkontroluje, že jeho publikace je vydána, že je vydána správně se všemi korekcemi a ve správném formátu, u green modelu nic takového zajištěno není. Povinnost uložit pdf publikace v úložišti spočívá na jednotlivých autorech a publikaci mohou ukládat v různých verzích – před přijetím k recenznímu řízení, po zpracování recenzí komentářů, v preprint verzi anebo v konečné podobě pro tisk. Na různých úložištích se tak mohou nacházet různé verze stejné publikace v mnoha podobách. Stejně náročná je otázka prohledávání mnoha různých úložišť, osobních webů autorů a míst, kde by se mnou hledaná publikace mohla nacházet. A v neposlední řadě green model nenabízí okamžitý přístup, ale přístup s embargem mezi 6 až 24 měsíci podle oboru a dostupnosti Gold OA.

[Článek Johna Bohannona v časopisu Science](#) ze 4. října 2013 popisuje, jak fiktivní a vědecky záměrně špatný návrh publikace ve formátu molekula X druhu lišejníku Y způsobuje útlum růstu rakovinných buněk typu Z (X, Y a Z generovány náhodně) byl akceptován ve 157 z celkových 304 vybraných recenzovaných open access časopisů. Recenzní řízení těchto ‚dravých‘ open access časopisů naprosto selhalo a hlavním cílem bylo zaplacení APC poplatku. Je otázkou, jestli by peer review časopisů tištěných dopadlo lépe. Podobné tendence popisuje článek The Economist [How Science goes wrong](#) z 19. října 2013. Uvádí, že příliš mnoho vědeckých publikací jsou výsledkem buď špatných experimentů anebo špatné analýzy. Podnikatelé v oboru biotechnologií odhadují, že polovinu publikovaných výzkumů nelze zopakovat. V roce 2012 si výzkumníci firmy Amgen vybrali 53 významných výzkumných studií v oblasti léčby rakoviny. Zopakovat výsledky se jim povedlo pouze v šesti případech. Příliš velký tlak na publikování, pod kterým jsou všichni výzkumníci, vede k inflaci počtu publikací, někdy zřejmě i na úkor kvality. Vypracování udržitelného systému je jistě pro vědeckou komunitu významné.

Další z identifikovaných obtíží velkého množství digitálních publikací je tzv. link rot – nefunkčnost uvedených hyperlinků a webových odkazů v textu. Studie tří prestižních časopisů (Journal of American Medical Association, the New England Journal of Medicine a Science) ukázala, že po 3 měsících je nefunkčních 4% odkazů, po 15 měsících už je nefunkčních 10% odkazů a po 22 měsících už nefungovalo 22% odkazů. S postupně přibývajícím počty vědeckých publikací na webu bude postupně přibývat i obtíží s nefunkčními odkazy.

Doposud jsem popisoval pouze otázky open accessu už vydaných vědeckých publikací. Významná a důležitá je také otázka veřejné dostupnosti výzkumných dat, která jsou podstatná pro doložení výsledků publikace. Toto téma je v mnohem méně rozpracovaném stádiu, ale je také velmi důležité a v pilotní studii se jím zabývá i Evropská komise a program Horizon 2020. Open data umožní zopakování analýz, odhalení nových a autory nesledovaných souvislostí. Při sloučení s dalšími daty z jiných studií budou data využita pro rozsáhlejší a statisticky podloženější metastudie. Otevřená data mají řadu neshod – vhodný a snadno použitelný formát jejich uložení, vyjasněnou otázku ochrany duševního vlastnictví, v biomedicině vhodně nastavenou etiku a ochranu osobních údajů, a v mnoha případech také velikost úložiště dat a rychlost internetového připojení. Vždyť například CERN ukládá až 15 Petabytů dat ročně a umožnit k nim rychlý a spolehlivý přístup pro všechny zájemce není nic snadného ani levného. Velká množství dat zpracovávají také genetické, bioinformatické a astronomické výzkumy.

Jak dál?

Ve Spojeném království je dohodnuto přechodné pětileté období k plnému open accessu s termínem do dubna 2018. V některých oborech je už v dnešní době většina publikací v open accessu např. [Databáze PubMed](#) nebo [arXiv.org](#). Podle pravidel Horizon 2020 musí všichni příjemci grantů v projektech Horizon 2020 zajistit otevřený přístup k recenzovaným vědeckým publikacím, které jsou výsledkem financovaného výzkumu z Horizontu 2020 a v některých případech i otevřený přístup k vědeckým a výzkumným datům. Příjemci grantů konkrétně musí zajistit, aby předmětné publikace bylo možné alespoň číst online, stahovat a tisknout. Řada publikací se už dnes dá najít ve

vyhledávačích jako např. scholar.google.com, a v databázích jako je [Research Gate](http://Research_Gate) nebo Academia.edu.

Ale nejenom to. Britský ministr David Willetts říká, že „Science is not finished, until it is communicated“. A komunikací nemyslí jen publikace v impaktovaných vědeckých časopisech. Komunikací myslí jakoukoliv formu popularizace vědy a výzkumu široké veřejnosti: blogy, facebook, twitter, populárně naučné články, přednášky na základních a středních školách a také na univerzitě třetího věku, zájmové kurzy a letní školy pro doktorandy. Čím víc se vědecký způsob kritického myšlení dostane do běžného uvažování nás všech, tím větší přínos to pro nás všechny v krátkodobém i dlouhodobém období bude znamenat.

Annex: Statement of G8 Science Ministers in London UK on 12 June 2013

Open Scientific Research Data

Open enquiry is at the heart of scientific endeavour, and rapid technological change has profound implications for the way that science is both conducted and its results communicated. It can provide society with the necessary information to solve global challenges. We are committed to openness in scientific research data to speed up the progress of scientific discovery, create innovation, ensure that the results of scientific research are as widely available as practical, enable transparency in science and engage the public in the scientific process. We have decided to support the set of principles for open scientific research data outlined below as a basis for further discussions.

1. To the greatest extent and with the fewest constraints possible publicly funded scientific research data should be open, while at the same time respecting concerns in relation to privacy, safety, security and commercial interests, whilst acknowledging the legitimate concerns of private partners.
2. Open scientific research data should be easily discoverable, accessible, assessable, intelligible, useable, and wherever possible interoperable to specific quality standards.
3. To maximise the value that can be realised from data, the mechanisms for delivering open scientific research data should be efficient and cost effective, and consistent with the potential benefits.
4. To ensure successful adoption by scientific communities, open scientific research data principles will need to be underpinned by an appropriate policy environment, including recognition of researchers fulfilling these principles, and appropriate digital infrastructure.

We decide to build on the existing work to coordinate and enable international data collaboration.

Expanding Access to Scientific Research Results

We recognise that effective global scientific research and public understanding of science and commercial innovation by enterprises is supported by free and rapid public access to published, publicly funded research. The generation, sharing and exploitation of scientific knowledge are integral to the creation of wealth and the enhancement of our quality of life. We recognise that G8 nations have an important opportunity and responsibility to promote policies that increase access to the results of publicly funded research results to spur scientific discovery, enable better international collaboration and coordination of research, enhance the engagement of society and help support economic prosperity.

1. We endorse the principle that increasing access to the peer-reviewed, published results of publicly funded published research will accelerate research, drive innovation, and benefit the economy.
2. We recognise the importance of peer review and the valuable role played by publishers, including Learned Societies. Increasing free access to peer-reviewed, published research results will require sustainable solutions.
3. We recognise the potential benefits of immediate global access to and unrestricted use of published peer-reviewed, publicly funded research results in line with the necessity of IP protection.
4. We recognise that there are different routes to open access (green, gold and other innovative models) which need to be explored and potentially developed in a complementary way.

-
5. We recognise that the long-term preservation of the increasingly digitized body of scientific publications and data requires careful consideration at the national and international levels to ensure that the scientific results of our time will be available also to future generations.
 6. We recognise that further work is required to optimise increasing public access to peer-reviewed, publicly funded published research and its underlying data and that international coordination and cooperation will provide for an efficient transition to "open access".
 7. We share the intention, therefore, to continue our cooperative efforts and will consider how best to address the global promotion of increasing public access to the results of publicly funded published research including to peer-reviewed published research and research data.

We recognise the role of our national science academies and research organisations across these important agendas, working regionally, nationally and globally through their respective networks.